

حقوق مطبوعات در ۱۶ کشور جهان

حمید مقدم فر

آزادی مطبوعات

فرانسه. قانون ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱، پایه‌های آزادی مطبوعات را به نحو مطلوبی در این کشور مستحکم کرد. هدف اصلی قانونگذاران فرانسه از تصویب این قانون ایجاد یک نظام «مسئولیت مطبوعاتی» بود، نظامی که حکومتها به هیچ‌وجه نتوانند آن را برای مقید ساختن مطبوعات دستاویز قرار دهند. در این قانون جرایم عقیدتی وجود ندارد.

ایتالیا. در قانون اساسی اول ژانویه ۱۹۴۸ جمهوری ایتالیا، آزادی مطبوعات از اصالت خاصی برخوردار است و در آن پیش‌بینی شده است که: «هر شهروند حق دارد عقاید خویش را از طریق گفتار، نوشته، یا هر وسیله انتشاری دیگر، آزادانه بیان کند. انتشار مطبوعات را نمی‌توان نه به اجازه قبلی ملزم ساخت، و نه مورد سانسور قرار داد. اقدام به توقیف مطبوعات جز با حکم موجه مقامات قضایی درباره ارتکاب جرایمی که قانون مطبوعات به سبب آنها صریحاً اجازه توقیف داده است و یا در مورد نقض قواعدی که همین قانون برای ذکر نام مسؤولان نشریه مقرر کرده است، امکان‌پذیر نیست...»

آلمان. قانون اساسی ۲۳ مه ۱۹۴۹ جمهوری فدرال آلمان، آزادی مطبوعات را تضمین کرده و تصریح نموده است که هیچ‌گونه سانسوری وجود ندارد.

در قانون مطبوعات برلن غربی ۱۵ ژوئن ۱۹۶۵ نیز آمده است که: «مطبوعات آزاد، و در خدمت نظام آزاد دموکراسی هستند. آزادی مطبوعات تنها تحت محدودیتهایی که مستقیماً

بد وسیله قانون اساسی و در این چارچوب به وسیله قوانین معتبر اجازه داده شده‌اند، قرار دارد. اتخاذ هرگونه تدابیر استثنایی که آزادی مطبوعات را تحت تأثیر قرار دهند ممنوع است.»

انگلستان. با توجه به وضع «حقوق غیرنوشته» در انگلستان، نظام آزادی مطبوعات این کشور با سایر ممالک غربی که دارای حقوق نوشته هستند، تفاوت دارد. در انگلستان اصولاً روزنامه‌ها همان حقوقی را که برای افراد عادی پیش‌بینی شده‌اند، دارند. به عبارت دیگر هر روزنامه می‌تواند با مسئولیت خود، آنچه را مفید می‌داند منتشر سازد و هیچ نشریه‌ای را جز در مواردی که به موجب مقررات قانونی مقصر شناخته می‌شود، نمی‌توان توقیف کرد.

به موجب قانون ۱۸۴۳ که مصونیت روزنامه‌نگار را برای اتهامات افتراءآمیز در راه منافع عمومی و در صورت ارائه دلیل، پیش‌بینی کرده است، در مورد اتهامات افتراءآمیز، متهم به ارتکاب جرم باید ثابت کند که هدف او از انتشار مطالب موردنظر، لطمه به شخص افتراء دیده نبوده است، بلکه این اقدام در راه تأمین منافع عمومی صورت گرفته است.

ژاپن. در قانون اساسی ۱۹۴۶ ژاپن، آزادی انتشار نشریات تضمین شده است و تصریح گردیده است که هیچ نوع سانسور عقاید نباید اعمال شود.

پاکستان. قانون مطبوعات و انتشارات ۱۹۶۳ که در محافل مطبوعاتی به «قانون سیاه» معروف بود، محدودیتهای شدیدی علیه جرایم داشت. در آن قانون، دولت هم شاکی بود و هم قاضی و هم هیأت منصفه، کسب پروانه انتشار

تغییر و تدوین قانون مطبوعات، بدون بررسی تجربه‌های پدمست آمده (داخلی و خارجی) قطعاً خالی از نقص نخواهد بود. آنچه در تدوین قانون جدید برای مطبوعات یا اصلاح مواد و فصلهایی از آن بیش از هر چیز مهم می‌نماید، درس گرفتن از نقاط ضعف قوانین گذشته و تطابق قانون جدید با نیازهای امروز و نردای مطبوعات کشور، نیروی انسانی شاغل در آن و مهتر از همه دستیابی به یک تلقی صحیح از جایگاه مطبوعات در جهان امروز است.

به اعتقاد ما دستیابی به چنین هدنی، بدون به‌کارگیری یک نگرش کلان و همه‌سویگرانه ممکن نخواهد بود. بی‌شک سروری هرچند کوتاه بر ویژگیهای قوانین مطبوعاتی دیگر کشورها راهنمای خوبی برای انتخاب مسیر صحیح خواهد بود. و به همین منظور در این مقاله نگاهی داریم به ویژگیهای قوانین مطبوعاتی در ۱۶ کشور جهان. در این بررسی، محورهای چون «آزادی مطبوعات»، «نحوه انتشار»، «قوانین حمایتی»، «چاپ آگهی»، «جرایم مطبوعاتی» و... مورد مقایسه قرار گرفته‌اند که در ادامه می‌خوانید:

دست آورد. اعمال سانسور، در هر شکل و در هر نوع برای جلوگیری از این حقوق و محدود کردن اجرای آن ممنوع است».

در اصل ۳۸ همان قانون آمده است: «آزادی مطبوعات به طور کامل تضمین گردیده است. - آزادی مطبوعات، آزادی بیان و خلاقیت برای روزنامه نگاران، نویسندگان مطبوعات و آزادی روزنامه نگاران را در ارائه جهت‌های عقیدتی و مرآی از طریق ارگانهای اطلاعاتی غیروابسته به دولت و احزاب سیاسی شامل می‌شود و در این راه هیچ گروه یا قشری حق اعمال سانسور یا حق ایجاد مانع برای خلاقیت آزاد ندارد.

- هیچگونه نظام اداری یا مالی، سیاست اعتباری یا سیاست بازرگانی خارجی نمی‌تواند آزادی مطبوعات را به طور مستقیم یا غیرمستقیم مشمول موازین خود قرار دهد و در آن مؤثر باشد. ابزارها و وسایل لازم برای حمایت از استقلال مطبوعات در برابر قدرتهای سیاسی و اقتصادی را قانون تضمین می‌نماید».

ترکیه. طبق اصل ۲۲ قانون اساسی ترکیه، مطبوعات آزادند و سانسور ممنوع است. تحدید این حق تنها به حکم قانون و به ملاحظات امنیت ملی، اصول اخلاقی عامه، حفظ حیثیت و آبرو و حقوق دیگران، منع تشویق به امری که قانوناً جرم شناخته شده، تأمین اجرای وظیفه قضاوت و عدالت ممکن است.

ماده ۱ قانون مطبوعات ترکیه مصوب ۱۹۵۰ و اصلاحات بعدی آن مقرر می‌دارد که: مطبوعات آزاد هستند».

سوئیس. اصل ۵۵ قانون اساسی ۱۸۷۴ کنفدراسیون سوئیس در مورد آزادی مطبوعات چنین پیش‌بینی کرده بود:

«آزادی مطبوعات تضمین شده است. باتمام احوال، قوانین کاتونها (ایالات خود مختار) اقدامات لازم را برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های آزادی مطبوعات را مشخص خواهند کرد. این قوانین نباید مورد تصویب شورای فدرال واقع شوند. کنفدراسیون همچنین می‌تواند برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های آزادی مطبوعات علیه کنفدراسیون یا اقتدارات آن، مجازاتهایی وضع کند».

قانون اساسی جدید سوئیس در سال

شرایط بسیار مشکلی داشت. نشریه‌ای که در یک شهر چاپ و منتشر می‌شد، حق انتشار در شهر دیگر را نداشت. بالاخره، این قانون لغو گردید و قانون جدید (فرمان ریاست جمهوری ۱۹۸۸) جانشین آن شد. در قانون جدید رعایت موازین دموکراتیک شده است و فاقد مجازات است. در این قانون دولت قدرت و اختیار صدور دستور یا توصیه به جرایم را ندارد.

فدراسیون روسیه. قانون فدراسیون روسیه مصوب ۲۷ دسامبر ۱۹۹۱، غیرقابل تحدید بودن آزادی مطبوعات را تصریح کرده و سانسور اطلاعات عمومی را نیز مجاز اعلام داشته است. در ماده ۳ این قانون آمده است: «سانسور اطلاعات عمومی یعنی درخواست مسئولان، ارگانهای دولتی، سازمانها، مؤسسات و یا اتحادیه‌های اجتماعی از هیأت‌های تحریریه وسایل ارتباط جمعی مبنی بر هماهنگی قبلی گزارشها و مطالب ممنوع است».

اسپانیا. در قانون اساسی جمهوری اسپانیا که در ۲۹ دسامبر ۱۹۷۸ تصویب شده حق آزادی مطبوعات تضمین گردیده و قید شده است که اعمال این حق را با هیچگونه سانسور قبلی نمی‌توان محدود کرد. همچنین توقیف و ضبط نشریات جز به حکم دادگاه امکان‌پذیر نخواهد بود.

پرتغال. اصل ۳۵ قانون اساسی مصوب ۲ آوریل ۱۹۷۶ جمهوری پرتغال مقرر می‌دارد که: «هرکس حق دارد با آزادی کامل افکار و عقایدش را از طریق نوشتن، گفتن، تصویر یا هر وسیله دیگر بیان نماید و هرکس حق دارد بدون مانع و تبعیض هرگونه اطلاعات را به

رسیدگی به جرایم مطبوعاتی در فرانسه در صلاحیت انحصاری هیأت منصفه است، مگر در مورد افتراء، که محاکم جنحه به آن رسیدگی می‌کنند. در حقوق انگلیس، برای جرایمی که به وسیله مطبوعات تحقق یابند، با توجه به بزرگی زیان ناشی از آنها، غرامتهای سنگین تعیین می‌شود.

۱۹۲۰ به تصویب رسید و به موجب آن هرکس حق دارد که افکار خود را با بیان، نوشته، کتاب، روزنامه، مجله و یا به هر طریقی که ممکن است بیان نماید و در معرض افکار عمومی قرار دهد. مطبوعات را نمی‌توان سانسور نمود و نمی‌توان برای آنان محدودیت ایجاد کرد.

نروژ. در قانون اساسی مصوب ۱۸۱۴ نروژ، ضمن تقییح سانسور مطالب چاپی، آزادی بیان و چاپ تصریح شده است. در مورد آزادی چاپ در مطبوعات، اگرچه صریحاً مطلبی عنوان نشده، اما این امر تحت حمایت قانون قرار گرفته است. البته مقرراتی در قانون جزا آمده است که گهگاهی برای روزنامه‌ها مشکلاتی ایجاد می‌کنند. قانون توهین و مسأله امنیت ملی و رعایت یک رشته اصول در این مورد، در نهایت به خودسانسوری منجر می‌شود.

نحوه انتشار

انگلستان. به موجب قانون ۱۸۸۱ انگلستان، برای انتشار مطبوعات در این کشور، فقط نظام ساده ثبت‌نام نشریات پیش‌بینی شده است.

ایتالیا. طبق قانون مطبوعات ۸ فوریه ۱۹۴۸، هیچ روزنامه یا گاهنامه‌ای پیش از ثبت در دبیرخانه دادگاهی که قصد فعالیت و انتشار در حوزه قضایی آن را دارد، نمی‌تواند فعالیت خود را آغاز کند. پس از ارائه مدارک لازم به‌وسیله متقاضی، رییس محکمه یا یک قاضی مأمور از جانب وی، مدارک ارائه شده را بررسی می‌کند و با احراز اطمینان از صحت آنها، در عرض پانزده روز، دستور ثبت روزنامه را در دفتر ثبت حوزه قضایی مربوطه صادر می‌نماید.

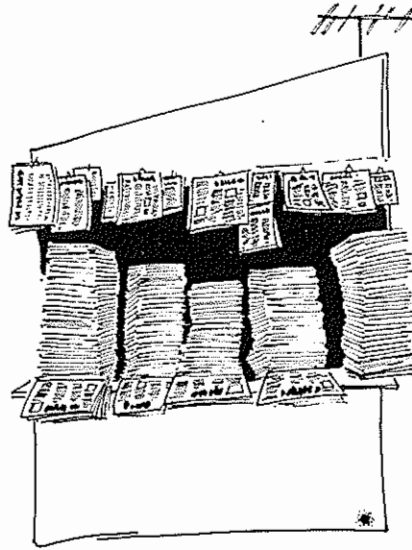
این دفتر ثبت در اختیار عموم مردم است. هرگاه نشریه در مدت ۶ ماه پس از ثبت آن چاپ نشود، یا وقفه‌ای بیش از یکسال در انتشار آن صورت گیرد، اعتبار ثبت آن از بین می‌رود.

فرانسه. به موجب قانون ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱، برای انتشار روزنامه، نیازی به کسب اجازه قبلی نیست و اعلام نام مدیر مسؤول کافی است.

ترکیه. مطابق قانون مطبوعات ترکیه مصوب ۱۹۵۰ و اصلاحات بعدی آن، اطلاعیه چاپ نشریه مدارک لازم در هر جا که به چاپ می‌رسد باید به بالاترین مقام ذیربط در منطقه وابسته به وزارت کشور - داده شود. اگر در ظرف یکسال پس از انتشار اطلاعیه، نشریه به چاپ نرسد و یا شروع به چاپ کند ولی پس از مدتی یک وقفه پنج‌ساله داشته باشد، اطلاعیه از اعتبار ساقط خواهد شد. چاپ گاهنامه احتیاج به اجازه ندارد. محدودیتی که وجود دارد این است که مدیر مسؤول نباید نماینده مجلس، کارمند دولت، افسر ارتش و یا از کارکنان ارتش باشد.

فدراسیون روسیه. در قانون فدراسیون روسیه، مصوب ۲۷ دسامبر ۱۹۹۱، آمده است که شهروند بالای ۱۸ سال، مؤسسه، سازمان، ارگان دولتی می‌تواند مؤسس مطبوعات باشند و بعد از ثبت به فعالیت بپردازند. تقاضانامه ثبت نشریه باید در طی یک ماه بررسی شود و پس از صدور گواهینامه ثبت نشریه در ظرف یکسال منتشر گردد و الا گواهی صادر شده بی اعتبار شناخته می‌شود. نشریات با تیراژ زیر یک هزار نسخه از ثبت معاف هستند.

اردن. به موجب قانون مطبوعات و انتشارات که در ۱۹۷۳ به تصویب رسیده است چاپ و توزیع نشریه مطبوعاتی بدون داشتن پروانه ممنوع است و پروانه انتشار تنها به خبرنگار واجد شرایط مؤسسات تبلیغاتی و دارندگان مدرک دانشگاهی داده می‌شود. هیأت وزیران بنا به توصیه وزیر اطلاعات پروانه انتشار را صادر می‌کند و برای صدور

سالیانه حداقل در ۳۵ شماره منتشر شود از کمکهای دولتی برخوردار خواهد شد. اتریش از سال ۱۹۶۲ دارای اتحادیه‌ای به نام اتحادیه ناشران روزنامه شده است که برای حفظ حقوق مطبوعات فعالیت می‌کند.

آلمان. برابر ماده ۱۲ قانون مطبوعات برلین غربی (۱۵ ژوئن ۱۹۶۵) فقط قاضی می‌تواند دستور توقیف یک اثر چاپی را صادر کند، آنهم در شرایطی که صدمه انتشار اثر چاپی بر منافع عمومی بیش از صدمه‌ای باشد که از توقیف اثر چاپی منتج می‌شود.

به موجب ماده ۱۶ همان قانون، در صورتی که توقیف غیرمجاز باشد یا اثبات شود که دستور توقیف نادرست بوده است، فردی که به وسیله توقیف مستقیماً خسارت دیده است می‌تواند تقاضای جبران خسارت نماید.

اردن. هرگاه صاحب پروانه فوت شود، ورثه او باید در خلال دو ماه از تاریخ وفات، تمایل خود را مبنی بر ادامه انتشار نشریه، به وزیر اطلاعات اعلام نماید، در غیراین صورت انتشار نشریه عمل غیرقانونی تلقی می‌شود و پروانه انتشار لغو خواهد شد (ماده ۳۱ قانون مطبوعات و انتشارات ۱۹۷۳).

فدراسیون روسیه. به موجب ماده ۴۲ قانون فدراسیون روسیه مصوب ۲۷ دسامبر ۱۹۹۱، کسی حق ندارد هیأت تحریریه را به انتشار آثار، نامه‌ها و سایر مطالب و گزارشها (به استثنای مطالب پیش‌بینی شده در قانون) مجبور کند.

برابر ماده ۳۹ همان قانون، هیأت تحریریه حق دارد اطلاعات درباره فعالیت ارگانها، سازمانهای دولتی، اتحادیه‌های اجتماعی و مسؤولان را درخواست کند. درخواست اطلاعات می‌تواند به شکل کتبی یا شفاهی باشد. رؤسای ارگانهای مربوطه، معاونین آنها، کارمندان ادارات روابط عمومی و سایر افراد صلاحیتدار، در حدود اختیارات خود باید این اطلاعات را واگذار کنند. استنخ از واگذاری اطلاعات درخواستی تنها در صورتی که این اطلاعات جزو اسرار دولتی، تجاری یا اسرار

پروانه، سرمایه متقاضی نباید از ۱۰ هزار دینار اردنی کمتر باشد و صاحب امتیاز نشریه موظف است سپرده نقدی یا چک بانکی به نام دولت ارائه دهد تا برای پرداخت غرامات یا مالیات اشکالی پیش نیاید. عدم انتشار نشریه دوره‌ای در ظرف ۶ ماه از تاریخ صدور پروانه، موجب لغو پروانه انتشار است.

پرتغال. طبق اصل ۳۸ قانون اساسی، آزادی مطبوعات، شامل تأسیس روزنامه و هر نوع سازمان انتشاراتی می‌گردد و در این مورد به اجازه مقامات رسمی و یا سپردن ودیعه و یا دارا بودن مدارک تحصیلی و شرایط خاص، نیازی نیست.

قوانین حمایتی ایتالیا. هر فرد که به قصد جلوگیری از فروش یا انتشار جریده‌ای قانونی، دست به تخریب و نابودی نسخه‌های آن بزند، به حبس از ۶ ماه تا ۳ سال مجازات می‌شود.

همین مجازات در مورد فردی که با خشونت و تهدید از چاپ، انتشار و پخش روزنامه‌ها و جراید قانونی جلوگیری کند، قابل اجراست (ماده ۲۰ قانون مطبوعات ۸ فوریه ۱۹۴۸).

اتریش. طبق قانون حمایت از مطبوعات - مصوب سال ۱۹۷۵ - دولت موظف به تأمین بخشی از وسایل مورد نیاز روزنامه‌هاست. در خصوص مجلات نیز قانونی در سال ۱۹۷۲ به تصویب رسید که بر طبق آن هر مجله که

دیگر باشد، مجاز است.

چاپ آگهی

مجارستان. آگهی تبلیغات باید از خبر جدا گردد و طبقه بندی شود، این چنین اطلاعاتی نباید به عنوان آگهی و در آگهی (تجاری) مخفی به کار رود (قانون جدید مطبوعات مجارستان، مصوب ۱۹۸۶).

آلمان. در صورتی که ناشر یکی از نشریات ادواری و یا مدیر مسؤول برای نشر چیزی پولی دریافت کرده باشد و یا قول اخذ وجهی را گرفته باشد، اگر این نشر در نظم و شکل خود عموماً به عنوان آگهی شناخته شود، باید به طور آشکار با کلمه آگهی مشخص شود (قانون مطبوعات برلن غربی، ۱۵ ژوئن ۱۹۶۵).

فدراسیون روسیه. در مطبوعاتی که مخصوص انتشار تبلیغات نیستند، حجم آگهیهای تبلیغاتی نباید از ۴۰ درصد حجم تک شماره نشریه چاپی تجاوز کند. هیأت تحریریه حق ندارد بابت انتشار آگهیهای تبلیغاتی به شکل مواد اطلاعاتی و مطالب هیأت تحریریه و مطالب نویسنده روزنامه پول بگیرد.

مسئولیت در مطبوعات

فرانسه. در صورتی که به سبب انتشار روزنامه، جومی به وقوع پیوسته باشد، و مورد تعقیب واقع شود، مدیر مسؤول روزنامه، مسؤول شناخته می شود و نویسنده مقاله ممکن است به عنوان شریک جرم مورد تعقیب قرار گیرد (قانون ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱ فرانسه).

ایتالیا. مسئولیت هرگونه خلاف مطبوعاتی، علاوه بر فرد خلاف کار، متوجه صاحب نشریه و ناشر آن نیز می شود (قانون مطبوعات ۸ فوریه ۱۹۴۸).

اردن. در زمینه جرایمی که مطبوعات مرتکب می شوند، سردبیر مسؤول و نویسنده مقاله تحت تعقیب قضایی قرار می گیرند. صاحب امتیاز نیز شریک جرم شناخته می شود ولی مجازات نمی گردد مگر در صورتی که

■ قانون اساسی ایتالیا: مطبوعات را نمی توان به اجازه قبلی ملزم ساخت و نمی توان آنها را مورد سانسور قرار داد. اقدام به توقیف مطبوعات جز با حکم موجه مقامات قضایی درباره ارتکاب جرایمی که قانون مطبوعات به سبب آن صریحاً اجازه توقیف داده است، امکان پذیر نیست.

اثبات شود که در ارتکاب جرم شرکت داشته است (قانون مطبوعات و نشریات ۱۹۷۳).

فدراسیون روسیه. مؤسین، هیأت های تحریریه، ناشران، روزنامه نگاران و نویسندگان گزارشها در صورتی که قوانین فدراسیون روسیه را درباره مطبوعات نقض کنند، مسؤول شناخته می شوند و مورد پیگرد قرار می گیرند. در مواردی که این مطالب در گزارشهای الزامی وجود داشته باشد یا از خیرگزاریها دریافت شده باشد، از مسؤولیت معاف هستند. (قانون فدراسیون روسیه، ۲۷ دسامبر ۱۹۹۱).

توکیه. مسؤولیت جرایمی که در نشریات دوره ای به لحاظ چاپ مطلبی، واقع شده باشد، علاوه بر اینکه متوجه نویسنده خبر است، برعهده مدیر مسؤول نشریه نیز هست. لیکن می توان مجازاتیابی را که به صورت حبس برای مدیر مسؤول در نظر گرفته شده اند به جزای نقدی تبدیل کرد.

اگر نویسنده مطلب مشخص نباشد یا معرفی نگردد، مسؤولیت بر عهده مدیر مسؤول است. در صورتی که مطلب بدون رضایت مدیر مسؤول به چاپ رسیده باشد، مسؤولیت مستقیم آن بر عهده کسی است که آن را به چاپ رسانده است (قانون مطبوعات، اصلاحی ۱۹۸۳).

حق جواب

ایتالیا. طبق قانون ۸ فوریه ۱۹۴۸، مدیر مسؤول موظف است به طور رایگان در روزنامه، گاهنامه یا نشریه آژانس خبری، اظهارات یا اصلاحیه های افرادی را که مطالب

واعمال نسبت داده شده به خود در نشریه را مغایر با شأن و غیرحقیقی بدانند، به چاپ برسانند. البته این اظهارات نباید دارای محتویاتی باشند که قابل پیگرد قانونی هستند. در صورت عدم چاپ جواب، به درخواست ذینفع و دستور دادستان نسبت به چاپ آن اقدام می شود، عدم رعایت این امر موجب محکومیت به پرداخت جزای نقدی است.

فرانسه. مطابق قانون ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱، هرگاه شخصی به مناسبتی در مطالب روزنامه یا مجله مورد اشاره یا انتقاد قرار گیرد، دارای حق جواب است، و می تواند نظر کتبی خود را جهت تصحیح مطلب چاپ شده، برای مدیر روزنامه ارسال دارد. مدیر نشریه ملزم است که این نظر را در محل درج مطلب اصلی با همان حروف چاپ کند.

توکیه. به موجب قانون مطبوعات ترکیه، اصلاحی ۱۹۸۸، در صورتی که مطلبی حیثیت و شرف و آبروی شخصی را لکه دار کند و یا مطالب خلاف واقعیت به او نسبت داده شود یا افکار و عقاید وی را تحریف کرده باشد و به صورت آشکار و یا ضمنی در یک نشریه دوره ای به چاپ برسد، شخص ذینفع می تواند از تاریخ نشر مطلب حداکثر تا دوماه، پاسخ و مطلب اصلاح شده را با امضای خود برای مدیران مسؤول آن نشریه بفرستد تا بدون دخل و تصرف به چاپ برسد. در صورت عدم چاپ و شکایت ذینفع، دادگاه جزایی رأی بر الزام نشریه به چاپ مطلب را صادر می کند و حکم به اجرا گذاشته می شود. در این صورت خودداری از درج پاسخ مستوجب محکومیت به پرداخت جریمه نقدی است.

حق جواب در صورت فوت ذینفع فقط به یکی از وارثین او می رسد.

اردن. طبق قانون مطبوعات و انتشارات ۱۹۷۳، هرگاه نشریه ای، مطلبی در مورد شخصی اعم از حقیقی یا حقوقی منتشر نماید، ذینفع حق دارد پاسخ آن را برای همان نشریه بفرستد. هنرمندان، متفکران و دانشمندان نیز

می‌توانند در صورت نشر انتقادات نسبت به آثار خود، از این حق استفاده نمایند.

چنانچه متن پاسخ از یک برابر اصل مطلب تجاوز کند، نشریه می‌تواند در صورت عدم پرداخت بهای کلمات اضافی از سوی پاسخ‌دهنده از چاپ آن امتناع ورزد.

آلمان. با توجه به قانون مطبوعات برلن غربی (۱۵ ژوئن ۱۹۶۵)، دبیر مسؤل و ناشر نشریات ادواری، موظفند به افراد و یا مقاماتی که به وسیله بیانانشان درگیر قضیه شده‌اند، حق اظهارنظر متقابل بدهند.

جواب پس از دریافت باید در شماره بعدی نشریه - با همان حروف و بدون کم و زیاد - به چاپ برسد.

فدراسیون روسیه. به موجب قانون فدراسیون روسیه مصوب ۲۷ دسامبر ۱۹۹۱ هر شهروند یا سازمانی که درباره او در مطبوعات، مطالبی مغایر با حقیقت درج شده باشد، حق جواب در همان مطبوعه را دارد.

جرایم و دادرسی مطبوعاتی

آلمان. در اصل ۱۸ قانون اساسی جمهوری فدرال گفته شده است که: «هرکس از آزادی بیان عقاید مخصوصاً آزادی مطبوعات به قصد مبارزه با نظم بنیادی دموکراسی آزادی‌گرا، سوءاستفاده کند از بهره‌برداری از این حقوق اساسی محروم خواهد شد. این محرومیت و میزان آن از طرف دادگاه قانون اساسی فدرال معین خواهد شد.»

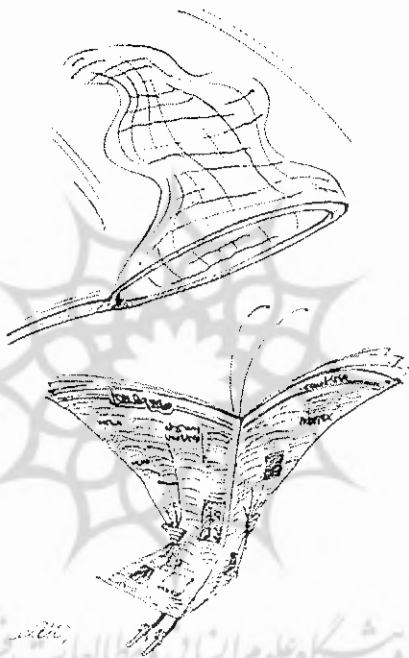
مسئولیت برای جرایمی که به وسیله نشریات انجام گرفته باشند براساس قوانین عمومی معین می‌گردد و رسیدگی به جرایم مطبوعاتی در بسیاری از موارد به هیأت منصفه واگذار گردیده است.

فرانسه. در قوانین فرانسه جرم مطبوعاتی وجود دارد. طبق قانون ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱: اگر مطبوعات، برخی از جرایم عمومی مانند توهین، افترا و تحریک به ارتکاب جنایات را مرتکب شوند، تحت تعقیب قرار می‌گیرند ولی چاپ اخبار نادرست، تنها در صورتی تعقیب می‌شود که انتشار آن با سوءنیت صورت گرفته باشد و باعث اختلال در نظم عمومی گردد.

رسیدگی به جرایم مطبوعاتی در صلاحیت انحصاری هیأت منصفه است. مگر در مورد

■ قانون مطبوعات برلن غربی: اتخاذ هرگونه تدابیر استثنایی که آزادی مطبوعات را تحت تأثیر قرار دهند ممنوع است.

■ قانون ۱۸۴۳ انگلیس، در مورد اتهامات افتراءآمیز مقرر می‌دارد که متهم به ارتکاب جرم باید ثابت کند که هدف او از انتشار مطالب موردنظر، لطمه به شخص افتراء دیده نبوده است، بلکه این اقدام در راه تأمین منافع عمومی صورت گرفته است.

و طغیان و عدم اطاعت از قانون، لطمه‌زدن به اخلاق عمومی و خصوصی و اتهامات افتراءآمیز، مورد تعقیب قرار می‌گیرند.

برای حمایت قوه قضائیه، یک جرم خاص و برای انتشار اسرار محرمانه و امنیتی دولتی یک جرم خاص دیگر پیش‌بینی گردیده است. انتشار متنها و تصویرهای مستهجن و قبیح، برطبق مقررات حقوق عمومی و منتهای قانونی متعدد، جرم شناخته می‌شود.

مجازاتها و خسارات حقوقی ناشی از جرایم مطبوعاتی معمولاً علیه ناشر روزنامه‌ها و در صورت مشخص نبودن آنان علیه چاپخانه اعمال می‌شوند و هرگاه نویسنده مسئولیت نوشته خود را قبول کند، علیه خود او اعمال می‌گردند. البته در حقوق انگلیس برای جرایمی که به وسیله مطبوعات تحقق یابند، با توجه به بزرگی زیان ناشی از آنها، غرامتهای سنگین تعیین می‌شود.

در انگلستان، رسیدگی به جرایم مطبوعات در صلاحیت هیأت منصفه گذاشته شده است.

ترکیه. قانون مطبوعات ترکیه افشای اطلاعات کاملاً محرمانه دولت، تهدید امنیت ملی و چاپ مطالب خلاف اصول اخلاقی را ممنوع دانسته است.

ماده ۳۳ این قانون چاپ اخبار ذیل را جرم شمرده است:

- درج خبر روابط نامشروع کسانی که برطبق قانون حق ازدواج با یکدیگر ندارند.

- افشای نام و چاپ عکس مجرمانی که ۱۸ سال تمام ندارند.

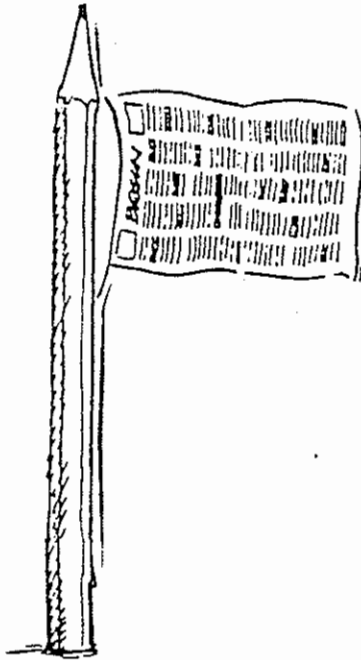
طبق این ماده مرتکب به حبس حداکثر تا ۳ ماه و پرداخت جریمه نقدی محکوم می‌گردد. به موجب ماده ۱۷ اگر از طریق مطبوعات اعمالی صورت گیرند که ضرر و زیان معنوی و مادی به همراه داشته باشند، صاحبان نشریات فاسد پرداخت ضرر و زیان خواهند بود.

همچنین چاپ شکایتها و ادعایها و هر نوع مطلب، قبل از اینکه در دادگاه علنی مطرح و رای نهایی صادر شود، مطلقاً ممنوع است و مرتکب به پرداخت جریمه نقدی محکوم

افترا که محاکم جنحه به آن رسیدگی می‌کنند.

پرتغال. قانون اساسی دوم آوریل ۱۹۷۶ جمهوری پرتغال، ارتکاب جرم از طریق مطبوعات را در حوزه قوانین عادی قابل رسیدگی دانسته است و به موجب آن، محاکمه در حوزه قضایی دادگاههای عادی به عمل می‌آید.

انگلستان. به موجب قانون ۱۸۸۱ در این کشور، در زمینه محتوای مطبوعات مقررات حقوق عمومی اعمال می‌شوند و بدین ترتیب جرم خاصی به نام جرم مطبوعاتی وجود ندارد. طبق اصول کلی حقوق عمومی انگلستان، تحریک افراد به عملیات خرابکارانه

فدراسیون روسیه. قانون فدراسیون روسیه ۲۷ دسامبر ۱۹۹۱، استفاده از مطبوعات را به منظور ارتکاب جرم، افشای اسرار دولتی و یا اسرار ویژه دیگر تحت حفاظت قانونی، دعوت به غضب قدرت، تعویض قهری نظام دولتی و تمامیت دولت، دامن زدن به خصومت‌های ملی، طبقاتی، اجتماعی و مذهبی، و تبلیغ جنگ، غیرمجاز دانسته و در صورت ارتکاب آن را قابل پیگرد جزایی و انضباطی شمرده است.

طبق این قانون، ضرر اخلاقی که به شهروند بر اثر نشر مطالب مغایر با حقیقت توسط مطبوعات وارد شود، باید براساس حکم دادگاه، به وسیله نشریه یا شخص مقصر جبران شود!

حاشیه:

۱. برای نگارش این مقاله از ماخذ زیر استفاده شده است:
 - حقوق مطبوعات. دکتر محمدرضا عسگری (جزوه درسی)، تهران: دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۵۱.
 - حقوق ارتباطات جمعی. دکتر کاظم منعم‌زاد (جزوه درسی)، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم اجتماعی، ۱۳۶۹.
 - فصلنامه رسانه، دوره کامل.
 - ترجمه قوانین مطبوعاتی کشورهای مختلف. □

تشریح کند و از چاپ مطالب زیان‌رسان خودداری ورزد. درج هرگونه مطلبی نیز که به دولت یا عموم مردم مالزی توهین نماید و یا مطالبی که به اخلاقیات و امنیت مردم مالزی زیان رساند، ممنوع است.

اردن. در قانون مطبوعات و انتشارات ۱۹۷۳ هرکس که مذاکرات سزای مجلس، مطالب و تصاویر و اخبار مغایر با عفت عمومی، مطالب توهین‌آمیز به مقدسات مذاهب رسمی کشور، اطلاعات نیروهای ارتش، گزارشهای اطلاعاتی، مطالب توهین‌آمیز به رهبران کشورهای دوست را در مطبوعات منتشر سازد به حداقل یک‌سال حبس جنحه‌ای و پرداخت جزای نقدی محکوم می‌شود.

همچنین هرکس به وسیله روزنامه یا مجله، مردم را صریحاً به ارتکاب جنحه یا جنایتی تشویق نماید یا علیه امنیت یا وحدت یا حاکمیت کشور اخباری را منتشر کند یا به هتک حرمت و حیثیت و یا افشای اسرار فردی یا نزدیکانش اقدام نماید مجرم است.

به جرایم مطبوعات، در دادگاه جنایی رسیدگی می‌شود و توقیف مطبوعاتی که مرتکب جرم شوند بجز در موارد استثنایی، ممنوع است.

ایتالیا. بر طبق قانون هشتم فوریه ۱۹۴۸، نشریات و جرایم متعلق به کودکان و جوانان که به هر نحو به اخلاقیات آنان ضربه وارد آورند، یا باعث تشویق آنان به فساد، قتل یا خودکشی شوند، و نشریاتی که هتک حرمت نموده یا محتوای آنها شامل مطالب واقعی یا تحلیلی تکان‌دهنده و مخمل احساس اخلاقی یا نظم خانوادگی شود قابل تعقیب کیفری هستند و دستورالعمل ماده ۵۲۸ مجمع‌التوانین کیفری شامل آنهاست. هرگونه مطلب خلاف واقع نیز قابل مجازات است و مجازات آن جریمه نقدی است.

تشخیص و تصمیم‌گیری در مورد جرایم مطبوعاتی با دیوان جرایم جنایی یا دادگاه است و قاضی باید حداکثر تا یک‌ماه پس از شکایت یا اعلام جرم حکم خود را صادر کند.

■ قانون ۱۹۹۱ روسیه: سانسور اطلاعات عمومی - یعنی در خواست مسؤولان، ارگانهای دولتی، سازمانها، مؤسسات و یا اتحادیه‌های اجتماعی از وسایل ارتباط جمعی مبنی بر هماهنگی قبلی گزارشها و مطالب - ممنوع است.

■ قانون اساسی اسپانیا: هیچگونه نظام اداری یا مالی، سیاست اعتباری یا سیاست بازرگانی خارجی نمی‌تواند آزادی مطبوعات را به طور مستقیم یا غیرمستقیم مشمول موازین خود قرار دهد و در آن مؤثر باشد. ابزارها و وسایل لازم برای حمایت از استقلال مطبوعات در برابر قدرتهای سیاسی و اقتصادی را قانون تضمین می‌نماید.

■ طبق قانون حمایت از مطبوعات در سوئیس، دولت موظف به تأمین بخشی از وسایل مورد نیاز روزنامه‌هاست.

می‌گردد. نوشتن مطالب خارج از حد خیری در اخبار خودکشی نیز جریمه نقدی دارد.

جرایم عنوان شده در قانون مطبوعات ترکیه و جرایم مطبوعات، در صورت سنگین بودن در دادگاههای جنایی، و در غیراین صورت در دادگاههای جزایی مورد رسیدگی قرار می‌گیرند و رسیدگی به آنها باید سریعاً و قبل از هر پرونده دیگر انجام گیرد. چنانچه شکایت و اقامه دعوا علیه مطالب نشریات تا مدت ۶ ماه (برای نشریات روزانه) و یک‌سال (برای نشریات دیگر) انجام نشده باشد، مورد رسیدگی قرار نخواهد گرفت.

مالزی. هرگونه نشریه‌ای که در مالزی چاپ می‌شود، باید سیاستهای ملی آن کشور را